

शिव--चरित्र--निबंधावली

शिव-चरित्र-कार्यालय, -पुणे.

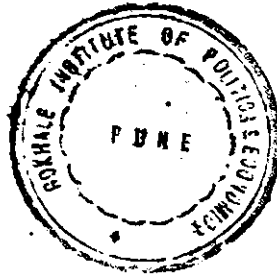
Dhananjayrao Gadgil Library

GIPE-PUNE-194421

त्रिशत-सांवत्सरिक-शिव-स्मारक-ग्रंथावली, शके १८५१

अनुक्रम २

शिव-चरित्र-निबंधावली

फाल्गुन वद्य ३ शके १८५१

(रायगड-स्मारक-मंडळ आणि भारत-इतिहास-संशोधक मंडळ, पुणे
यांच्या सहकार्याने चाललेल्या)

श्रीशिवचरित्रकार्यालयाने

प्रसिद्ध केले.

ENTERED IN DATABASE

प्रकाशकः—

नरसिंह चिंतामण केळकर,

आणि

दत्तात्रेय विष्णु आपटे,

चिटणीस, श्रीशिव-चरित्र-कार्यालय,

३१४ सदाशिव, पुणे शहर.

V2315, K.K8.

F9

194421

मुद्रक—

पृष्ठ १ ते २८८

श्री. वा. वा. अतीतकर, भीसमर्थ भारत छापखाना,

सदाशिव पेठ, पुणे शहर.

पृष्ठे २८९ ते ४००

गणेश काशिनाथ गोखले, सेक्रेटरी, श्रीगणेश प्रिंटिंग वर्क्स,

४९५-४९६ शनवार पेठ, पुणे शहर.

पारिशिष्ट.

अ. वि. पटवर्धन, आर्यभूषण छापखाना,

भांबुर्डा, पुणे शहर.

प्रस्तावना

१ या ग्रंथांत आलेले शिवाजी महाराजांचे चरित्रविषयक निबंध निर-
निराळ्या लेखकांच्या लेखणीतून उतरले आहेत. असा श्रमविभाग होणे आवश्यक
आहे. मात्र हे लेखन ठरलेल्या अल्प मुदतीत पुरे करावे लागले, त्याऐवजी
चरित्रलेखनाचे काम जास्त सावकाशीने झाले पाहिजे यांत शंका नाही. तो
योग या ग्रंथाची दुसरी आवृत्ति काढावी लागली तर त्यावेळी जमून येणे अशक्य
नाही. परंतु तसा तो येईपर्यंत या पुस्तकाला 'चरित्र' हे नांव न देता 'शिव-
चरित्रविषयक निबंध' अशा अर्थाचेच नांव दिले आहे त्याचे औचित्य वाच-
कांना पटेल अशी खात्री आहे.

२ 'शिवाजी महाराजांचे चरित्र' हे नांव सार्थ होण्याकरिता दुसरीहि
एक अशी उणीव आहे की, शिव-चरित्रांतील कित्येक मुद्दे अद्यापि वादग्रस्त
स्थितीत आहेत. त्यामुळे कित्येक बाबतीत कोणत्याहि प्रकारची निश्चित विधाने
करण्यासारखी आज परिस्थिति नाही. प्रस्तुत ग्रंथामध्ये आज उपलब्ध असलेल्या
माहितीवरून, कित्येक परंपरेने चालत आलेले जुने ग्रह कसे निराधार आहेत यांचे
विवेचन करावे लागले आहे. व बऱ्याच नवीन गोष्टी यांत प्रथमच मांडण्यांत आल्या
आहेत. या सर्वांची शहानिशा विद्वानांनी निर्मळ मनाने चिकित्साबुद्धीने केली पाहिजे.

३ अशी शहानिशा करण्याची साधनेंहि या ग्रंथाबरोबरच चिकित्साकांच्या
हातांत देण्यांत येत आहेत हा मात्र या मालेचा विशेष आहे. 'शिवकालीन-पत्र-
सारसंग्रह' व शिवचरित्र साहित्याचे खंड हे या ग्रंथाचे मूलाधार असून, ते जनते-
पुढे ठेवण्याने, एका अर्थाने, प्रस्तुत ग्रंथांतील लेखकांनी आपला सर्व डाव उघडा
करून मांडला आहे असे म्हणावयास हरकत नाही.

४ तथापि, या प्रसंगाने लोकांपुढे मांडलेल्या या सर्व साधनांचा सांगोपांग
अभ्यास करण्याला सर्वच लेखकांना पुरेसा अवकाश मिळाला होता असे नाही,
हेंहि या ठिकाणी सांगून ठेविले पाहिजे. आधाराग्रंथ उत्सवाच्या पूर्वी निदान
पांच सहा महिने तरी छापून लेखकांच्या हातांत पडावे व नंतर त्यांचा उपयोग
यथावकाश त्यांचे हातून व्हावा ही मूळ योजना कित्येक अपरिहार्य कारणांनी मार्गे
पडून आधार-ग्रंथ व निबंध-ग्रंथ दोन्हीहि जवळ जवळ एकदम पुरे होण्याची
वेळ आली. शिवाय, अद्याप फारसी साधनांच्या अभ्यासांत महाराष्ट्र बराच मार्गे

(२)

आहे. ही उणीवहि दोन तीन वर्षांत भरून निघाल्यास विश्वसनीय व विस्तृत असे शिव-चरित्र त्यानंतर लिहिले जाईल, यांत शंका नाही.

५ परंतु हे सर्व शक्य व्हावयाचे तर, यंदाचे वर्षी शिवाजी-चरित्राचा अभ्यास करण्याची जशी सोय करितां आली तशीच ती पुढेहि होऊन, निदान आणखी दोन वर्षे हे अभ्यासाचे काम पुढे चालवितां आल्यास, महाराष्ट्रांत अधिकारयुक्त वाणीने शिवाजीच्या चरित्राची माहिती सांगणारे लेखक निर्माण होऊं शकतील.

६ या ग्रंथाच्या छपाईसाठी कऱ्हाडचे सदृहस्य श्रीमंत पांडुअण्णा शिराळकर यांनी निरपेक्षबुद्धीने कांहीं रक्कम वापरावयास दिली आहे याबद्दल सर्व महाराष्ट्रियांनी त्यांचे आभार मानिले पाहिजेत.

न. चिं. केळकर.

द. वि. आपटे.

अनुक्रमणिका.

प्रकरण	नांव	लेखक	पृष्ठ.
१	मोंसल्यांचा उदय	श्री. द. वि. आपटे	१
२	शहाजी व निजामशाही	”	१३
३	शहाजहानच्या चढाईस शहाजीचें उत्तर	”	६१
४	महाराजांच्या बालपणाचा वृत्तान्त व शहाजीची कैद	”	१०२
५	शिवाजी महाराजांच्या स्वतंत्र कर्तृत्वाचा प्रारंभ	श्री. शं. ना. जोशी	१२९
६	स्वराज्याचा उदय	”	१४१
७	अफजलखानाची स्वारी	प्रो. र. प. पटवर्धन	१६१
८, ९	विजापूरकरांशी सामना	श्री. दि. वि. काळे	१८०
१०	मोगलांशी सामना	”	२५५
११	आग्न्यादहन सुटका	रा. सा. गं. के. देशपांडे	२८९
१२	सुटके नंतरचीं तीन वर्षे	प्रो. रा. वि. ओतूरकर	३०५
१३	चढाईचें युद्ध	श्री. द. वि. आपटे	३३४
१४	राज्याभिषेक	प्रो. वि. ना. कुंभारे	३५१
१५	दक्षिण दिग्विजय	श्री. वा. सि. बेंद्रे	३६३
१६	जालनापूरची स्वारी	श्री. वि. वि. देशपांडे	३८४
१७	उपसंहार	श्री. द. वि. आपटे	३८९

परिशिष्ट—

भोसले घराण्याची पूर्व पीठिका श्री. वि. वि. वैद्य.

शिव-चरित्र-निबंधावली

हा ग्रंथ

श्री. पांडुरंग केशव शिरालकर

यांस

त्यांच्या श्रीशिवचरित्रकार्यालयावरील प्रेमाकरिता

अर्पण करण्यांत आला आहे.